

# KOSMICKÉ ROZHLEDY

VĚSTNÍK ČESKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI

Číslo 5/2009  
Ročník 47



[www.astro.cz](http://www.astro.cz)

## Obsah

Nušlova cena 2009 Pavlu Mayerovi .....	3
Littera Astronomica 2009 Antonínu Vítkovi .....	4
Nový kolektivní člen – Czech National Team o.s. ....	5
Simulátor světelného znečištění .....	6
Nový obrovský Saturnův prstenec .....	7
Výzva – Cena Zdeňka Kvíze 2010 .....	10
Zápis z jednání VV ČAS 11. 11. 2009 .....	10
Informace z Rady vědeckých společností .....	12

### V průběhu ledna a února 2010 oslaví významná životní jubilea tito členové ČAS:

50 let	Mgr. Jana Olivová, Praha Vladimír Štefl, Jindřichův Hradec
55 let	Ing. Emanuel Šíp, Praha
60 let	Zdeněk Štorek, Kladno RNDr. Petr Pecina, Ondřejov RNDr. Marie Vykutilová, CSc., Nové Město na Moravě Mgr. Alexander Seidl, Ústí nad Orlicí
75 let	Josef Čekal, Jindřichův Hradec Ing. Milan Šťastný, CSc., Třebíč Dr. Luboš Kohoutek, CSc., Hamburg Petr Jílek, Praha
76 let	RNDr. Naděžda Štovičková, CSc., Praha Ing. Pavel Příhoda, Praha
79 let	RNDr. Ladislav Sehnal, DrSc., Ondřejov
81 let	PhDr. Zdeněk Pokorný, Praha RNDr. Zdeněk Ceplecha, DrSc., Ondřejov
82 let	Josef Straka, Praha
86 let	Ing. Rostislav Weber, Praha
89 let	Ing. Rudolf Srbený, Praha

**ČAS přeje jubilantům vše nejlepší!**

**Na obálce:** Pavel Mayer přebírá z rukou Jiřího Grygara Nušlovu cenu

## KOSMICKÉ ROZHLEDY

Věstník České  
astronomické společnosti

**Ročník 47**  
Číslo 5/2009

**Vydává**  
Česká astronomická  
společnost  
IČO 00444537

### Redakční rada

Petr Sobotka  
Eva Marková  
Lenka Soumarová  
Tomáš Bezouška  
Lumír Honzík  
Petr Komárek

### Adresa redakce

Kosmické rozhledy  
Sekretariát ČAS  
Astronomický ústav AV ČR  
Boční II / 1401  
141 31 Praha 4

e-mail: kr@astro.cz

**Grafická úprava  
a jazykové korektury**  
redakce Astropisu

### Tisk

Apolys s.r.o., Praha 9

**Distribuce**  
Adlex systém

ISSN 0231-8156

## Nušlova cena 2009 Pavlu Mayerovi

*Jiří Grygar, Pavel Suchan*

Česká astronomická společnost ocenila Nušlovou cenou za rok 2009 RNDr. Pavla Mayera, DrSc., vědeckého pracovníka Astronomického ústavu Matematicko-fyzikální fakulty Karlovy univerzity. Slavnostní předání ceny proběhlo v budově Akademie věd v Praze 11. 11. 2009 v 17:30. Cenu předala předsedkyně České astronomické společnosti RNDr. Eva Marková, CSc. a čestný předseda České astronomické společnosti RNDr. Jiří Grygar, CSc. Poté zazněla laureátská přednáška „Z historie i současnosti výzkumu dvojhvězd“.

Nušlova cena České astronomické společnosti je nejvyšší ocenění, které uděluje ČAS badatelům, kteří se svým celoživotním dílem obzvláště zasloužili o rozvoj astronomie. Je pojmenována po dlouholetém předsedovi ČAS Prof. Františku Nušlovi. Česká astronomická společnost obnovila její udělování po padesátileté přestávce v r. 1999. Prof. PhDr. František Nušl (3. 12. 1867 - 17. 9. 1951) byl v letech 1922 - 1947 předsedou tehdejší Československé astronomické společnosti. V letech 1924 - 1938 byl ředitelem státní hvězdárny.

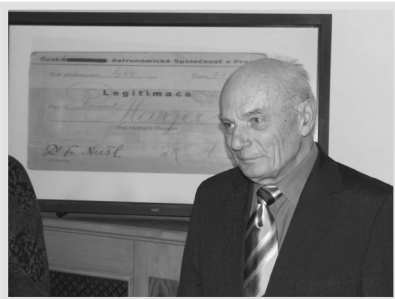
### **RNDr. Pavel Mayer, DrSc.**

Pavel Mayer se začal zajímat o astronomii během středoškolských studií na gymnáziu v Lounech, kde pracoval v astronomickém kroužku pod vedením prof. Karla Šimůnka. Vystudoval pak astronomii na MFF UK v Praze, kde poté celý život pracoval v Astronomickém ústavu UK a kde je dosud zaměstnán. Zde se také habilitoval a získal vědecké hodnosti CSc. a DrSc.

Pod vlivem Doc. Linka se zprvu věnoval planetárním vlivům na Zemi a výzkumu Slunce. Svou první práci publikoval již jako osmnáctiletý student. Po příchodu prof. J. M. Mohra do Prahy však přešel k výzkumu hvězd a Galaxie. Přitom si všiml významu horkých hvězd třídy O a B pro určení průběhu spirálních ramen a to ho přivedlo k určování jejich fyzikálních parametrů ze světelných křivek a spektroskopie těsných dvojhvězd. Zde lze také spatřit těžiště vědeckého díla dr. Mayera, který publikoval až dosud přes 130 původních vědeckých prací jak sám, tak ve spolupráci se svými studenty i zahraničními kolegy. Objevil přitom několik nových zákrytových dvojhvězd, které pak podrobně studoval v široké mezinárodní spolupráci také s astronomy amatéry.

Tím však výčet jeho přínosu pro astronomii není zdaleka vyčerpán. Dr. Mayer se celý život věnuje konstrukci astronomických přístrojů. Jeho dílem je zejména 0,6m reflektor, umístěný na observatoři v Ondřejově, který už téměř půlstoletí slouží především fotometrii planetek, komet, ale i proměnných hvězd. Konstruoval rovněž fotoelektrické fotometry a podílel se na instalaci ešeletového spektrografu u ondřejovského 2m dalekohledu. Podobně se dr. Mayer podílel na vybudování 0,6m reflektoru na tehdejší čs.-jugoslávské observatoři na Hvaru, kde je dalekohled rovněž dosud v činnosti.

Je činný v několika komisích IAU, kde zejména v komisi č. 42 byl členem redakční rady mezinárodního bulletinu pro zákrytové dvojhvězdy. Byl kromě



*Pavel Mayer s členskou průkazkou ČAS*

Doc. Perka a dvou exulantů jediným čs. astronomem, který v r. 1992 pozoroval na observatoři La Silla ESO v Chile. Jeho encyklopedické vědomosti v širokém oboru astronomických disciplín se staly neocenitelným zdrojem informací pro několik generací československých astronomů. Podílel se na překladu vysokoškolské učebnice P. Parenaga: „Hvězdná astronomie“ a je spoluautorem encyklopedické knihy „Vesmír“, která vyšla v nakladatelství Mladá fronta na přelomu osmdesátých let ve dvou vydáních. Je zkušeným recenzentem vědeckých prací pro mezinárodní vědecké časopisy a pracoval též v redakční radě Bull. Astron. Inst. Czechoslovakia.

Dr. Mayer patří k mimořádně skromným osobnostem české astronomie, takže se mu vyhýbá publicita i veřejné uznání. V Mezinárodním roce astronomie 2009 nastává vhodná příležitost, aby udělením Nušlovy ceny jmenovanému se širší česká veřejnost dozvěděla o jeho solidním životním díle, které ostatně stále pokračuje.

## Littera Astronomica 2009 Antonínu Vítkovi

*Milan Halousek, Pavel Suchan*

Česká astronomická společnost ocenila cenou Littera Astronomica za rok 2009 za celoživotní dílo, především pak za významný přínos v popularizaci kosmonautiky a publikační činnost pracovníka Akademie věd a popularizátora kosmonautiky Mgr. Antonína Vítky, CSc. Slavnostní předání ceny proběhlo v pátek 9. října 2009 na 19. Podzimním knižním veletrhu v Kulturním domě Ostrov v Havlíčkově Brodu. Cenu předala předsedkyně České astronomické společnosti RNDr. Eva Marková, CSc. Laureát zde přednesl přednášku na téma Raketoplány – co dokázaly a v čem zklamaly. Proběhla také autogramiáda Antonína Vítky na společném stánku České astronomické společnosti a Nakladatelství Aldebaran.

Cena Littera Astronomica České astronomické společnosti je určena k ocenění osobnosti, která svým literárním dílem významně přispěla k popularizaci astronomie u nás. Littera Astronomica byla poprvé udělena v roce 2002 a jejími držiteli se dosud stali Doc. Josp Kleczek z Astronomického ústavu AV ČR, Dr. Jiří Grygar z Fyzikálního ústavu AV ČR, Ing. Antonín Růkl z Hvězdárny a planetária hl. m. Prahy, Ing. Pavel Příhoda z Hvězdárny a planetária hl. m. Prahy, RNDr. Oldřich Hlad z Hvězdárny a planetária hl. m. Prahy a doc. RNDr. Zdeněk Mikulášek, CSc. z Masarykovy univerzity v Brně. Cenu dotuje knihkupectví Kanzelsberger, a.s. a Společnost Astropis.

### **Mgr. Antonín Vítek, CSc.**

Antonín Vítek se narodil 25. ledna 1940. Na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy vystudoval organickou chemii. Po ukončení studia nastoupil do Ústavu organické chemie a biochemie ČSAV. V roce 1971 získal titul CSc. (obor organická fyzikální chemie). Věnoval se programování a IT technologiím. V sedmdesátých letech minulého století pracoval na programovém vybavení československé automatické pece pro materiálové experimenty v beztláči ČSK-1 a na přípravě programů pro vyhodnocování experimentů ČSK-1 prováděných na sovětských orbitálních stanicích Saljut-7 a Mir. Pracovníkem Akademie věd České republiky je do současnosti.



Mgr. Antonín Vítek, CSc. je předním českým znalcem, popularizátorem a encyklopedistou kosmonautiky, autorem stovek novinových a časopiseckých článků, spoluzakladatelem prvního československého neformálního (úřady neschváleného a nikdy neregistrovaného) sdružení zájemců o kosmonautiku „SPACE“ (1961), autorem a spoluautorem řady článků v elektronických médiích (především iDnes.cz/TechNet.cz) reflektujících aktuální dění v kosmonautice. Často vystupuje nebo je citován v televizi, rozhlasu a dalších sdělovacích prostředcích. V červenci 1969 byl členem týmu, který v Československé televizi komentoval přistání prvních lidí na Měsíci.

Je spoluautorem dvou knih o kosmonautice – Malá encyklopedie kosmonautiky (Mladá fronta, 1982 - spolu s dr. Petrem Lálou, CSc.) a Půlstoletí kosmonautiky (Epocha, 2008, spolu s Ing. Karlem Pacnerem). Často vystupuje na popularizačních i odborných akcích s informacemi o aktuálním dění v kosmonautice i s tématy z historie kosmonautiky.

Nejvýznamnějším dílem Mgr. Antonína Vítky, CSc., je založení a vedení elektronické encyklopedie kosmonautiky „SPACE 40“. Tato specializovaná databáze kosmonautiky vznikla v roce 1997 při příležitosti 40. výročí vypuštění první umělé družice Země. Od té doby věnuje Antonín Vítek téměř denně několik hodin svého volného času doplňování a upřesňování údajů v encyklopedii, zajišťování a překládání aktuálních zpráv a publikování elektronických odkazů na původní zdroje informací. Vytvořil tak jedinečný katalog všech umělých kosmických těles a kosmonautů, který nemá ve světě svým rozsahem srovnání. Všechny zveřejněné údaje se vždy opírají o originální a oficiální zdroje, pro zajištění dokonalé přesnosti informací nejsou používány překlady, ale pouze originální jazykové verze. Naučil se i základy čínštiny, aby encyklopedie „SPACE 40“ obsahovala co nej přesnější informace o čínském kosmickém programu.

Za činnost ve prospěch nejenom kosmonautiky byla Mgr. Antonínu Vítkovi, CSc. udělena Akademií věd České republiky v roce 2008 prestižní „Cena Vojtěcha Náprstka“ za popularizaci vědy a techniky a v témže roce byla jeho jménem pojmenována planetka „30253 Vítek“.

## **Společnost** Nový kolektivní člen ČAS – Czech National Team o.s.

*Dušan Vykouřil*

Czech National Team o.s. (CNT o.s.) je občanské sdružení se sídlem v Újezdu u Brna. Tým v současnosti čítá více než 8000 členů a naší hlavní činností je organizace a podpora tzv. distribuovaných výpočtů. Chtěl bych zde uvést alespoň ty hlavní události a hlavně popsat činnost, kterou se zabýváme.

Tým založil Dušan Vykouřil na podzim roku 2003. Důvodem jeho vzniku byla myšlenka sjednocení distribuovaných výpočtů (DC) v naší republice pod jeden velký tým a hlavně propagace těchto výpočtů u nás. Od té doby se CNT postupně připojil a účastní ve všech větších světových DC projektech. Lidé v týmu se od počátku snaží pomáhat všem nováčkům, pracovat na aktualizaci návodů, psaní článků o projektech a propagaci v médiích. Náš tým se rychle stal největším týmem v ČR a je jedním z největších na světě.

V roce 2008 se podařilo založit občanské sdružení Czech National Team o.s., které jako nezisková organizace dále vede správu a řídí činnosti týmu. Založení sdružení bylo velmi důležitým krokem, protože již nebylo únosné, aby tým, ke kterému se připojilo (do té doby) více než 7000 členů, vedl pouze jeden člověk a také bylo třeba zajistit jeho stabilitu do budoucna. Jako právnická osoba má také lepší pozici při jednání s médii a díky založení bankovního účtu



může přijímat finanční i hmotné dary pro svou činnost a hlavně pro další rozvoj týmu. CNT o.s. mělo při svém založení a má i v současné době 6 členů, z čehož 3 plní funkci samotného vedení týmu a 3 dozorčí rady. Tvoří tak potřebné minimum pro zabezpečení všech důležitých funkcí i činností a zároveň splňují potřebu minimalizace administrativy.

Náš tým se zabývá distribuovanými výpočty z mnoha oblastí vědy, tedy i astronomie. Astronomickým projektům věnujeme v současnosti dokonce více než polovinu

celkového výpočetního výkonu. Distribuované výpočty se setkávají na celém světě s velkým ohlaselem. Díky nim má možnost podílet se na vědeckém výzkumu (ale i jiných výpočtech) opravdu každý a nepotřebuje k tomu ani rozsáhlé znalosti, ani počítač za stovky tisíc. Je to obrovská výzva, která táhne již dlouhá léta miliony lidí ze všech zemí světa k zapojení do těchto výpočtů. Bez zapojení do distribuovaných výpočtů by totiž spousta výpočetního výkonu světa zůstala zcela nevyužita a přitom může například zachránit statisíce lidských životů, objevit dosud neznámé prvky, či dokonce nalézt mimozemskou civilizaci. Princip distribuovaných výpočtů vychází z jednoduché úvahy. Je nepoměrně levnější rozeslat malé části dat milionům počítačů na světě, než mít několik velmi drahých a náročných superpočítačů. Když si uvědomíte, že na světě jsou stovky milionů počítačů, které využívají minimum svého výkonu, tak se tu naskýtá obrovská výpočetní síla. Náš tým CNT je převážně zapojen do systému BOINC, díky kterému je možno provozovat i několik různých projektů při instalaci pouze jednoho programu. Angažujeme se ve všech projektech, které pod BOINCem běží.

Pokud se k nám chcete připojit, budeme jen rádi. Stačí vám běžný počítač, který je alespoň občas připojený k internetu. Na našich stránkách <http://www.czechnationalteam.cz/> naleznete spoustu návodů a podrobných článků o projektech. Velké množství užitečných informací naleznete také na týmovém diskuzním fóru <http://forum.czechnationalteam.cz/>. Distribuované výpočty spojují spoustu dobrovolníků, kteří výkon svých počítačů dobrovolně věnují k dispozici vědeckým projektům a Czech National Team, potažmo CNT o.s. mají za hlavní poslání tuto myšlenku rozvíjet, být informační centrálou DC v naší republice a spojovat v rámci naší republiky dobrovolné počítače. Společně se tak snažíme změnit náš svět k lepšímu a rozšiřovat obzory lidského poznání.

## Simulátor světelného znečištění

*Petr Sobotka*

Na internetu je dostupný jednoduchý simulátor světelného znečištění Britské astronomické společnosti. Ve flashové aplikaci je možno přidávat různý počet lamp kliknutím do místa, kde má být lampa umístěna, posunovat lampy a měnit jejich typ. Na vlastní oči pak uvidíte, jaký vliv má zvolený typ lampy na kvalitu noční oblohy.

Stále se zhoršující stav noční oblohy vyburcoval lidi i ve Velké Británii. Také tam se diskutuje nad dopravními nehodami způsobenými oslněním řidičů nebo nad vlivem nočního světla na rakovinové bujení lidských buněk. Podle odhadů mrhá Velká Británie vlivem špatného osvětlení každý rok 1 miliardu euro a jen 10% obyvatel má vůbec šanci vidět krásy noční oblohy. V Británii si problém začíná uvědomovat i politická sféra. Nedávno svou podporu snaze o zachování



*Porovnání ze simulátoru: dobře osvětelná ulice (nahore) a špatně osvětlená ulice (dole)*

temné oblohy vyjádřilo i národní shromáždění ve Walesu (obdoba parlamentu). Při tom stačí postavit místo současných lamp lampy jiné a situace se v mnohém zlepší. Aby každý pochopil rozdíl mezi „špatnou“ a „dobrou“ lampou, vytvořil Dan Nixon interaktivní simulátor světelného znečištění. Flashová aplikace graficky ukazuje, jak pouliční osvětlení ovlivňuje své okolí a jak různé druhy lamp působí různou úroveň světelného znečištění.

Simulátor umožňuje umístit libovolný počet lamp kamkoli na snímek ulice s domem, velkým stromem a astronomem. Podle počtu a kvality lamp pak jsou hvězdy na obloze i s Měsícem viditelné dobře nebo špatně. Jednoduché rozhraní umožňuje kliknutím myši umístit lampu v libovolné výšce nad úroveň krajiny a měnit mezi třemi druhy lamp, resp. stínítek. Simulátor pak věrně zobrazuje, co se s oblohou děje. Podívejte se sami na

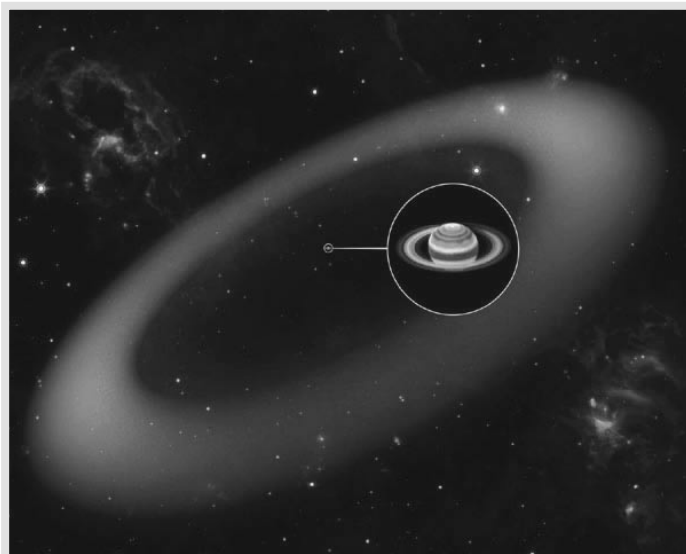
<http://www.britastro.org/dark-skies/simulator.html>

**Návod:** *Kliknutí* – umístí se „špatná“ lampa do místa kliknutí. „*Chycením a táhnutím*“ zdroje světla v lampě lze lampu libovolně posouvat. *Kliknutím na lampu* se přepne kulová (špatná) lampa na polokulovou (stále nedostatečná) a dalším kliknutím na plně cloněnou (dobrá).

## Nový obrovský Saturnův prstenec

František Martinek

Spitzerův kosmický dalekohled, provozovaný NASA, objevil nový obrovský prstenec kolem Saturnu – zdaleka největší mezi prstenci obřích plyných planet. Nový prstenec obepíná ve velké



vzdálenosti známou soustavou Saturnu. Jeho rovina je skloněna k rovině hlavních prstenců pod úhlem  $27^\circ$ . Vnitřní okraj nového prstence začíná ve vzdálenosti 6 miliónů km od planety a jeho vnější okraj se nachází ve vzdálenosti přibližně 12 miliónů km. Jeden ze vzdálených měsíců Saturnu – Phoebe – obíhá uvnitř nově objeveného prstence a s největší pravděpodobností je zdrojem materiálu pro jeho tvorbu.

Toto nejnovější halo kolem Saturnu je pořádně tlusté – jeho tloušťka je přibližně 20krát větší než průměr planety. „Jedná se o mimořádně velký prsteneč,“ říká Anne Verbiscerová, astronomka na University of Virginia, Charlottesville. Dalšími autory článku, který byl publikován v časopise Nature, jsou Douglas Hamilton (University of Maryland, College Park) a Michael Skrutskie (University of Virginia, Charlottesville).

Infračervené „oko“ Spitzerova kosmického dalekohledu bylo schopno vystopovat infračervené záření pásu studeného prachu kolem Saturnu. Observatoř Spitzer, vypuštěná v roce 2003, je v současné době vzdálena od Země 107 miliónů km a obíhá kolem Slunce po podobné dráze jako naše planeta.

Nový objev může pomoci rozluštit starou záhadu jednoho ze Saturnových měsíců. Iapetus má překvapivý vzhled - jedna jeho polokoule je světlá jako čerstvý sníh a druhá tmavá jako asfalt. Astronom Giovanni Cassini poprvé spatřil tento měsíc v roce 1671. Jeho tmavá část byla pojmenována Cassini Regio na počest objevitele. Senzační snímky měsíce Iapetus, pořízené sondou Cassini, si můžete prohlédnout na stránkách <http://saturn.jpl.nasa.gov>.

Nový objev může vysvětlit, proč je oblast Cassini Regio tak tmavá. Prsteneč se rozkládá ve stejné poloze, jako dráha měsíce Phoebe, zatímco Iapetus a část větších měsíců se nachází v blízkosti planety a obíhá opačným směrem. Podle astronomů některé tmavé prachové částice z vnějšího prstence vnikají do vnitřních oblastí soustavy - směrem k měsíci Iapetus, kde ulpívají na jeho ledovém povrchu podobně jako mouchy na čelním skle jedoucího auta.

„Astronomové měli již dlouho podezření, že existuje souvislost mezi vzdáleným měsícem Phoebe a tmavým prachem na povrchu Iapeta,“ říká Douglas Hamilton. „Nově objevený prsteneč jim poskytl přesvědčivý důkaz této vzájemné vazby.“

Anne Verbiscerová použila se svými spolupracovníky Spitzerův kosmický dalekohled a jeho kameru, pracující na delších vlnových délkách infračerveného záření, nazvanou MIPS (Mul-



tiband Imaging Photometer for Spitzer) ke skanování části oblohy v okolí planety Saturn. Astronomové měli tušení, že Phoebe může obíhat v prstenci prachu, vyraženého z jeho povrchu při srážkách s drobnými objekty. Když se astronomové poprvé podívali na data z družice Spitzer, spatřili nový prachový prstenec.

Je velmi obtížné spatřit nejvzdálenější prstenec Saturnu ve viditelném světle pomocí

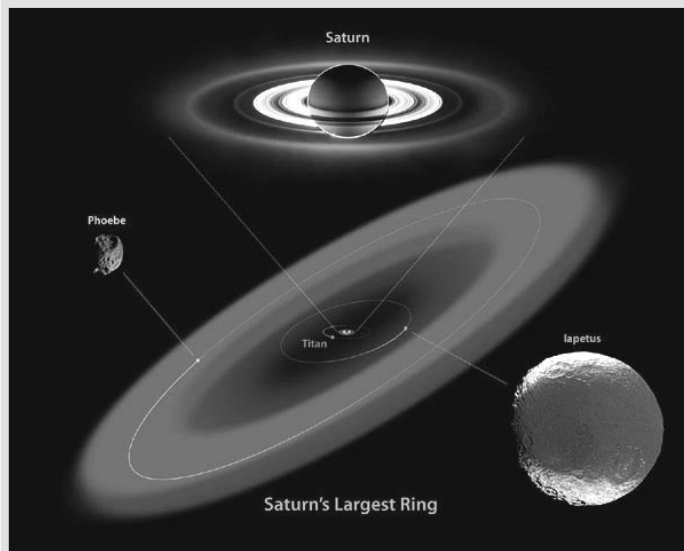
dalekohledu. Jeho částice jsou velmi řídké. Relativně malý počet částic v prstenci odráží jen velmi málo viditelného světla, zejména ve vzdálenosti Saturnu, kde je sluneční světlo velmi slabé. „Částice jsou tak rozptýlené, že pokud byste stáli uvnitř prstence, stejně byste se o něm nedozvěděli,“ říká Anne Verbiscerová.

Kosmická observatoř Spitzer je schopná zaregistrovat i záření studeného prachu, jehož teplota dosahuje přibližně pouhých 80 K (tj. asi  $-190\text{ }^{\circ}\text{C}$ ). Studené objekty „svítí“ v oboru infračerveného (tepelného) záření; podobně například zmrzlínový pohár doslova sálá v infračerveném oboru. Tato pozorování byla uskutečněna ještě před tím, než Spitzerův kosmický dalekohled vypotřeboval v květnu 2009 zásoby chladicího média. Nyní pracuje v tzv. prodloužené „teplé“ misi.

Připojená kresba ilustruje rozlehlost největšího prstence planety Saturn, objeveného pomocí družice NASA s názvem Spitzer Space Telescope. Prstenec je obrovský, sahá do velké vzdálenosti od plynné planety a doposud známých majestátních prstenců. Prstenec začíná ve vzdálenosti zhruba 6 miliard km od planety Saturn a rozprostírá se až do vzdálenosti přibližně 12 miliard km. Je rovněž velmi tlustý – jedná se přibližně o dvacetinásobek průměru planety Saturn. Objem prstence je srovnatelný s miliardou zeměkoulí.

Nově objevený Saturnův prstenec je skloněn vůči rovině známých prstenců o úhel  $27^{\circ}$  a zahrnuje i dráhu měsíce Phoebe. Jak měsíc Phoebe, tak i částice v novém prstenci obíhají opačným směrem, než většina měsíců Saturnu včetně Titanu a Iapeta.

Proč astronomové čekali tak dlouho na objev tak velkého prstence? Odpověď je jednoduchá: prstenec je velmi řídký, tvořený rozptýlenou směsí drobných částic prachu a ledu a ve viditelném světle není pozorovatelný. Použité fotografie Saturnu a měsíců Phoebe a Iapetus na komponovaném obrázku pořídila kosmická sonda Cassini. Znázorněný prstenec je uměleckou představou na základě dat, zjištěných družicí Spitzer v oboru infračerveného záření. Velikost



měsíce Phoebe byla záměrně zvětšena pro jeho lepší viditelnost na obrázku. Ve skutečnosti má průměr jen 200 km, zatímco Iapetus je mnohem větší: má průměr 1500 km.

## Výzva – cena Zdeňka Kvíze 2010

*Eva Marková*

V roce 2010 bude opět udělována cena Zdeňka Kvíze (poprvé byla udělena v r. 1996). Cena je udělována jednou za dva roky k datu narození dr. Zdeňka Kvíze, tj. ke 4. březnu. Navrhněte české astronomy, kteří by cenu měli získat.

Dle statutu ceny Zdeňka Kvíze by tato cena měla být udělena za významnou odbornou nebo vědeckou činnost v oborech: studium meziplanetární hmoty, studium proměnných hvězd, popularizace a výuka astronomie. Oceněný obdrží diplom a věcný dar. Cena bude předána u příležitosti některé významné akce ČAS, která se bude konat v příštím roce a uvítáme, když oceněný při této příležitosti přednese přednášku.

VV ČAS se proto v souladu se statutem Ceny Zdeňka Kvíze obrací na členy ČAS o předložení návrhů kandidátů na udělení této ceny. Navrhovaní by měli v průběhu posledních let vyvíjet významnou činnost ve výše uvedených oborech. Návrhy kandidátů na udělení ceny Zdeňka Kvíze s krátkým zdůvodněním je třeba zaslat do 31. 12. 2009 (na pozdější návrhy nebude brán zřetel) na adresu: Sekretariát České astronomické společnosti, Astronomický ústav AV ČR, Boční II/1401a, 141 31 Praha 4 a kopii též na adresu: RNDr. Eva Marková, CSc., Hvězdárna v Úpici, U Lipek 160, 542 32 Úpice. Nebo lze využít elektronické pošty sobotka@astro.cz a markova@obsupice.cz.

### Cenu dosud obdrželi:

1996	Kamil Hornoch za významnou činnost v oboru meziplanetární hmoty
1998	Jiří Dušek za popularizaci astronomie
2000	Lenka Šarounová za významnou činnost v oboru proměnných hvězd
2002	Jakub Koukal za významnou činnost v oboru meteorů
2004	Jana Tichá za přínos v oboru studia meziplanetární hmoty a popularizace astronomie
2006	Ladislav Šmelcer za přínos v oboru studia proměnných hvězd
2008	Luboš Brát za přínos v oboru pozorování a studia proměnných hvězd.

## Zápis VV ČAS 11.11.2009

*Petr Sobotka*

Jednání se konalo 11. listopadu 2009 od 10:30 na Štefánikově hvězdárně v Praze. Přítomni: Eva Marková, Lenka Soumarová, Lumír Honzík, Petr Sobotka, Hosté: na část jednání Alena Šolcová.

- **Keplerovo muzeum.** V. Sedláček předložil v termínu přehled výdajů v souvislosti s budováním a provozem Keplerova muzea. VV přehled projednal a bude požadovat dodání dalších dokladů, aby mohl objektivně posoudit finanční náročnost akce. Po prozkoumání kopií výdajových dokladů a faktur rozhodne, které náklady uhradí z dotace Magistrátu hl. města Prahy – s V. Sedláčkem dohodne Marková, doklady převezme Sobotka. A. Šolcová dodá seznam

chyb v muzeu a osobní údaje na smlouvy o zajištění slavnostního otevření muzea. P. Suchan předá Sobotkovi smlouvy s Magistrátem.

- **Encyklopedie hvězdáren.** Štěpán Kovář slíbil, že kniha vyjde do konce roku. P. Suchan předá Sobotkovi smlouvu s Nadací, která vydání knihy podpořila.

- **Ceny ČAS.** Kopalova přednáška bude pronesena v rámci slavnostního zakončování Mezinárodního roku astronomie 18. 12. v budově Akademie věd. Dohodne Sobotka. Bližší informace obdrží členové ČAS přes astro.cz.

- **Rozpočet ČAS.** Některé složky stále nedodaly podepsané smlouvy a nemohly tak získat dotaci na rok 2009. Některé složky nedodaly žádosti o dotaci na rok 2010 – termín byl už 15. 9.! Honzík předložil návrh rozpočtu ČAS na rok 2010. Zatím je v něm mnoho neznámých parametrů, např. převod z roku 2009, doplatek dotace za Noc vědců 2008, nejistá výše dotace od RVS. VV se bude rozpočtem podrobně zabývat počátkem roku 2010.

- **50 let SAS.** Slovenská astronomická společnost oslavila 50 let své existence. ČAS na slavnostním shromáždění prezentovala Soumarová.

- **Hvězdárny a ČAS.** P. Bartoš dodá vzory starších smluv o tom, jaké výhody/slevy poskytují hvězdárny členům ČAS. Smlouvy aktualizuje a hvězdárnám předloží Sobotka.

- **Pobočka Třebíč.** Předseda trebičské pobočky R. Šula požádal VV ČAS o podporu, protože členům pobočky je znemožněn přístup na hvězdárnu. Sobotka zjistil od H. Štěpničkové, ředitelky Městského kulturního střediska (pod který hvězdárna patří) jiný pohled na věc. Podle ní byla hvězdárna v žalostném stavu a členové pobočky se o ni nestarali. Město provedlo rekonstrukci a dosadilo na hvězdárnu jiné lidi. VV ČAS doporučuje najít společnou řeč mezi pobočkou a kulturním střediskem, aby členové měli přístup na hvězdárnu. Zástupci VV uvítají možnost seznámit se se situací přímo na místě a vyslechnout názory obou skupin.

- **Seminář o astrofotografii.** VV ČAS projednal návrh poroty České astrofotografie měsíce (ČAM) na uspořádání semináře o astrofotografii. VV tuto iniciativu velmi vítá a děkuje porotě za její dosavadní práci. Až bude ČAS znát svou finanční situaci pro rok 2010, tak by takový seminář podpořila na základě podrobné informace o jeho rozsahu a nákladech. Ke zvážení je uspořádání společné česko-slovenské akce na toto téma.

- **Setkání složek ČAS.** Tradiční tzv. „malé“ pracovní setkání zástupců všech složek ČAS se uskuteční 23. ledna 2010. Možnost uspořádání v prostorách Astronomického ústavu AV v Praze na Spořilově domluví Sobotka. Na setkání se bude řešit například změna stanov a hledat kandidáty do příštího VV ČAS.

- **Sjezd ČAS.** V pátek 26. 3. 2010 před sjezdem zasedne VV ČAS. Rozpočet sjezdu je odhadován na 40 000 Kč. Jako doplňkový program sjezdu je velmi vhodné předávání Kvízovy ceny a titulu Astrofotograf roku – oboje spojené s přednáškami laureátů. Na sjezdu je nutná změna stanov, především sídla ČAS. Pokud by někdo požadoval některé další změny ve stanovách, bylo by vhodné toto předjednat na setkání složek. Stále se hledá kandidát na předsedu ČAS.

- **Astro.cz.** Pro časovou vytíženost správce serveru M. Kolaříka je třeba akutně najít náhradu. Jedna z možností je komerční správa firmou – člen ČAS J. Štrobl nabízí správu za cca 1500 Kč měsíčně, ale musel by se navíc koupit nový server za cca 35 000 Kč. Ideální řešení je mít nadále stávající hardware a najít umístění zdarma na půdě některé

astronomické nebo vědecké instituce. VV žádá členy ČAS o pomoc. Prozatím domluvena profesionální správa mailových konferencí za částku cca 250 Kč měsíčně, protože s emaily byl opakovaně problém s opožděným doručováním, případně nedoručováním vůbec.

- **Astronomická olympiáda.** VV ČAS schválil změny ve statutu astronomické olympiády, které navrhl výbor olympiády.

- **Noc vědců 2009.** VV ČAS děkuje V. Slezákovi, že se za ČAS ujal koordinace akce. Bohužel VV ČAS obdržel řadu stížností na organizaci letošního ročníku Evropské noci vědců. Tištěné propagační materiály a otočné mapky dorazily většině účastníků se složek ČAS a hvězdárnám až po akci, někam nedošly vůbec. Několikrát se měnily také informace o výši dotace. Informace přicházely v nedostatečné míře a pozdě. VV ČAS se pokusí zjistit příčiny nedostatků, a zváží jakým způsobem by se jim v budoucnu dalo předejít.

- **Různé.** VV ČAS rozhodl proplatit P. Suchanovi 4285 Kč za nevybranou loňskou dovolenou. VV vyslechl písemnou zprávu Z. Prágra o stavu Sekce pro mládež. Web sekce by měl být spuštěn do konce roku. Na dotazy sekce odpoví Sobotka.

*Termín příští schůze VV ČAS je pátek 11. prosince ve 13:00 na Štefánikově hvězdárně v Praze.*

*Zapsal: Sobotka*

## Informace z Rady vědeckých společností

*Pavel Suchan*

12. listopadu 2009 se konala Plenární schůze Rady vědeckých společností, které se zúčastnili Bc. Petr Sobotka za ČAS a Pavel Suchan za VV RVS a ČAS. Schůzi vedl místopředseda RVS doc. Luboš Hrouda a předsedal jí předseda RVS prof. Ivo Hána, kterého někteří naši členové znají např. z jeho přítomnosti na sjezdu ČAS nebo setkání na počest Jiřího Grygara a sedmdesátníků v České astronomické společnosti. V úvodu vystoupil předseda Akademie věd Prof. Jiří Drahoš a poděkoval Radě vědeckých společností za podporu Akademii věd v podobě dopisu předsedovi vlády. Může nás těšit, že i ČAS k této podpoře přispěla umístěním banneru na velmi navštěvovaný web společnosti [www.astro.cz](http://www.astro.cz).

V současné době je v Radě vědeckých společností sdruženo 73 vědeckých společností, další byla právě na této schůzi přijata a 3 čekají na přijetí. Celkový počet členů dnes činí asi 30 000. V Radě vědeckých společností jsou sdruženy společnosti malé s počtem třeba i 30 členů, ale také kolosy, největší společností je Chemická společnost se 3 000 členy a po ní Jednota českých matematiků a fyziků s 2 400 členy. Přesto je ČAS (se svými 500 členy) vnímána jako velká společnost. Příkládám to skutečně široké činnosti, naše výroční zprávy patřily vždy k nejobsažnějším, býváme ukazováni jako vzor a požíváme nadstandardní finanční podpory. Naše postavení v RVS si ale zkrátka musíme zasloužit! Výroční zprávy RVS najdete na <http://www.cas.cz/rvs/>.

Dotace od Akademie věd na rok 2010 je zatím ponechána ve výši roku 2009, tedy v celkové výši pro všechny společnosti 5 500 000 Kč. Požadavky na dotace od jednotlivých společností převyšují tuto částku o 276 000 Kč, takže se bude muset v žádostech krátit. Krácení bude přednostně provedeno u těch společností, které neplní své povinnosti vůči RVS a v tomto bodě to s námi tedy vypadá dobře.